Credința ortodoxă și viața bisericească

Textul conferinţei susţinute de Dimitrios Țelenghidis, profesor al Facultății de Teologie, Universitatea Aristotelică din Tesalonic,în Aula „Mihai Eminescu” a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, miercuri, 7 noiembrie 2012.

Domnul profesor Dimitrie Țelenghidis este considerat unul din cei mai mari dogmatiști ortodocsi contemporani. In ultmii 20 de ani este implicat in problema dialogului dintre Ortodoxie si eterodoxie. Din anii tineretii a avut binecuvantarea sa cunoasca pe parintele Paisie Athonitul, in preajma caruia s-a aflat timp de mult ani si a primit sfaturile lui patristice si duhovnicești. Are o vasta opera, din care citam : Teologia Ortodoxa și Viata, Soteriologia lui Luther, Har si libertate dupa tradiția patristică a secolului al XIV-lea, Contributie la soteriologia Bisericii Ortodoxe, etc (n. trad.)

Credința ortodoxă și viața bisericească se găsesc într-o unitate indisolubilă. Credința ortodoxă, înțeleasă ca adevăr dogmatic, delimitează conținutul vieții Bisericii și garantează autenticitatea vieții Ei.

În același timp, viața Bisericii este oglinda vie a conținutului credinței ortodoxe. Duhul Sfânt, ca Duh al Adevărului Ipostatic, cu prezența Lui harismatică în Biserică, asigură viața Bisericii în esența ei, și îi dă un sens autentic.

Credința ortodoxă și viața bisericească se exprimă la nivel existențial și de către fiecare membru al Bisericii. În mod special, viața bisericească, exprimată ca un fel nou de a fi al credinciosului, nu poate avea ca rezultat un mod de manifestare individualist și autonom. De altfel, fiecare om (membru al Bisericii celei Una) exprimă, în manifestările lui individuale Biserica. Astfel, ethosul eclesiastic al credinciosului se identifică cu fiecare lucrare a sa. Adică prin fiecare lucrare intelectuală, psihologică, artistică și în general, prin fiecare manifestare psihosomatică a credinciosului, se dezvăluie viața lui interioară bisericească. Astfel, în baza acestui fapt, putem să susținem că viața Bisericii se descoperă din viața membrilor Ei.

Când credința ortodoxă se desparte și devine autonomă față de viața credinciosului, nu mai are caracter mântuitor. Aceasta înseamnă că acest fel de credință nu poate să mântuiască pe om. Credința ortodoxă capătă caracter mântuitor numai atunci când se leagă indisolubil și funcțional cu viața de fiecare zi a credinciosului. Atunci este și se numește viața lui, viață bisericească.

Desigur că nici viața bisericească, nici participarea la Sfintele Taine fără credința ortodoxă nu poate duce la mântuire. Aceasta înseamnă că nici o Taină a Bisericii, în această situație, nu ne poate mântui de la sine (adică fără ca noi să credem ortodox).

Ortodoxia deține și trăiește plinătatea adevărului. Viața și adevărul se înțeleg în primul rând la nivel existențial. Adevărul nu poate fi separat de viață în integralitatea și în autenticitatea lui, fără consecințe dezastruoase.

Viața, pentru Biserică, este cealaltă față a adevărului. Este necreată, este pururea fiitoare, este viața veșnică, despre care se vorbește în Evanghelie.

În această situație, este foarte edificatoare și expresivă legătura pe care o face Hristos între adevărul autentic și viața autentică. Hristos, ca Adevăr în Sine, ne adeverește că «aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu Adevărat, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis» [1] Viața veșnică este cunoașterea adevăratului Dumnezeu. Dar, așa cum știm, în limbajul biblic, patristic și ecleziologic, cunoașterea este cauzată de trăire. Cunoașterea înseamnă experiență trăită. Experiența care se vede din participarea la adevăr. Din istoria și experiența arătată a Bisericii, *ortodoxia* se concretizează prin exactitatea (acrivia) și integritatea învățăturii dogmatice a Ei, în timp ce *ortopraxia* (dreapta făptuire a Ei) se arată, prin excelență, în viața duhovnicească a membrilor îndumnezeiți ai Bisericii.

Credinciosul care are o viață duhovnicească lucrătoare este condus în toate manifestarile sale de Duhul Domnului său. Deoarece Hristos există și trăiește înlăuntrul nostru prin Duhul Său. Hristos, prin Duhul Său, devine «în toate primul» numai în membrele lucrătoare ale Trupului Său mistic, adică în membrii activi ai Bisericii. În practică, aceasta înseamnă că Hristos, prin Duhul Său, stăpânește în gândul, în cuvântul și în toată lucrarea acestui credincios. Împărăția lui Dumnezeu, care se identifică cu viața duhovnicească în cea mai curată înfățișare a ei, este aceea care stăpânește toate manifestarile credinciosului în

cadrul Bisericii. În această situație, credinciosul împărățește, este stăpânit de Duhul lui Dumnezeu de fiecare dată când arată o viață evlavioasă.

Și aşa cum, în mod fericit, însemnează Sfântul Chiril al Ierusalimului : «viața evlavioasă este susținută de dogma ortodoxă și de fapte bune, și nici dogmele fără fapte bune nu sunt primite de Dumnezeu, dar nici faptele care nu sunt însoțite de dogmele ortodoxe nu sunt primite de Dumnezeu.»[2] Virtuțile morale, după Sfântul Ioan Gură de Aur, primesc viață din puterea dogmelor, așa cum membrele trupului primesc viață de la suflet[3], care sunt sfințite de dogmele ortodoxe[4], care sunt agenții lucrării sfințitoare. Dar și după Sfântul Maxim «omul se sfințește prin mărturisirea exactă a credinței».[5]

Ca urmare, **adevărul în Biserică nu este teoretic**, adică nu este primirea intelectuală prin ascultare și studiu a cunoașterii conținutului credinței, ci este, în principal, taina care se trăiește prin lucrarea Duhului Sfânt[6]. Fără această participare a lucrării, este imposibil ca omul să cunoască înțelepciunea lui Dumnezeu și să se împărtășească de Sfintele Taine ale credinței noastre[7]. Credincioșii sunt conduși către plinătatea adevărului de Duhul Adevărului prin trăire. De aceea, ei rămân neclintiți în aceasta, fără a le fi frică de amenințări, prigoană sau moarte. În această situație, poate fi vorba despre maturitatea duhovnicească, despre care vorbește Sfântul Vasile cel Mare, referindu-se la cei care se hrănesc cu hrana tare a dogmelor, «deoarece aceștia au terminat viața copilărească și nu au nevoie de lapte, ei pot să se hrănească cu dogmele tari care îl desăvârșesc pe omul duhovnicesc»[8].

Desăvârșirea duhovnicească, atunci când îl definește pe credinciosul ortodox, este întrepătrunsă cu conștiința ortodoxă și cu acrivia dogmatică.

După cum Ortodoxia trăită coexistă cu ortopraxia (dreapta făptuire), erezia nu poate fi deloc compatibilă cu evlavia, nu poate coexista cu ea. **Este imposibil ca ereticul sa fie evlavios și plin de virtuți**. «Așa cum nu poate să iasă din zăpadă foc, tot așa, ba chiar cu atât mai mult nu poate ieși de la eretic smerenie», remarcă Sfantul Ioan Sinaitul, «îndreptarea este a credincioșilor și a evlavioșilor și, desigur, a acelora care au inima curată»[9] exact din acest motiv ereticii se caracterizează ca neevlavioși (necredincioși) și erezia lor ca blasfemie[10].

Biserica Ortodoxă nu a despărțit niciodată adevărul dogmelor de viața si evlavia Ei. Teologia și dogmele au fost întotdeauna legate de viața credincioșilor.

Învățătura dogmatica a Bisericii și felul de a fi (etosul) al credincioșilor trebuie să se găsească într-o relație funcțională, în așa fel încât una să o adeverească pe cealaltă, ca două fețe ale aceleiași realități. În nici un fel de situație nu se poate permite a se separa viața credincioșilor de dogmele Bisericii. De aceea, atunci când se anulează una, încetează a avea putere și cealaltă. Desigur, că această vedere unilaterală a unei însușiri fundamentale a Ortodoxiei a fost considerată întotdeauna ca o respingere a însăși identității Bisericii. Viața curată este judecată și capătă vrednicie numai din credința dreaptă, viața curată având ca monedă de schimb dreapta credință. «Nici un folos nu are viața curată atunci când credința este greșită» subliniază Sfântul Ioan Hrisostom, «dar nici credința ortodoxă nu e de folos atunci când viața este stricată, murdară»[11].

Viața credincioșilor este autentică atunci când confirmă Teologia Bisericii, adică atunci când constituie experiența trăită a conținutului credinței.

Dar și adevărul dogmatic are valoare practică și mântuitoare, atunci când este trăită și se arată ca viață în Hristos, atunci când există viață curată duhovnicească. Părintele cel cu Gură de Aur spune hotărât: «Nici să credem că este suficientă pentru mântuire credința, dacă nu arătăm viață curată»[12].

Felul de a fi eclesial, ca etos în Hristos, nu este o manifestare individuală, ci își exprimă existența sa în mod universal. De aceea și Hristos în «Predica de pe Munte» a unit credința către El cu ținerea voii lui Dumnezeu: «nu tot cel ce Îmi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu, Celui din ceruri». [13]

Unirea dintre dogme și etosul credinței și al vieții, nu este mecanică ci este lucrarea Duhului Sfânt, care presupune conlucrarea liberă cu omul. Ca să rămână credința nezdruncinată este nevoie de ajutorul și de lucrarea activă a Duhului Sfânt în credincios. Lucrarea activă a Duhului Sfânt în credincios este asigurată prin curățenia viețuirii. Viața curată face ca Duhul Sfânt să rămână lucrător și să întărească puterea credinței. De aceea, este imposibil ca să nu se clatine credința aceluia ce are viață necurată[14], deoarece viața prihănită devine piedică în trăirea exactă a dogmelor în așa măsură încât dogmele acestea se strâmbă în mintea lui și încep să corespundă cu viața sa întinată. [15]

Viața eronată și întinată împiedică înțelegerea înălțimii dogmelor credinței, deoarece, în mod practic, întunecă puterea de înțelegere a minții. Și, așa cum nu

este posibil ca cineva care se găsește în înșelare dar trăiește corect (având smerenie, dragoste, moralitate, virtute, viață curată) sa rămână într-un final în înșelare, tot așa cel care se găsește în viclenie, nu poate să ajungă repede la înălțimea dogmelor. Cel care caută adevărul, trebuie să se păzească neîntinat de orice patimă. Cel care se eliberează de patimi, și din înșelare se va elibera și adevărul va cunoaște. Dumnezeu cheamă și conduce la adevăr pe orice om care are frică de Dumnezeu și viață virtuoasă. Nu există situație, spune Sfântul Ioan Hrisostom, ca un om de altă religie sau eretic, să rămână în înșelare, atunci când este bun și iubitor de oameni. Întotdeauna Dumnezeu îl va conduce la Biserica Sa. Dacă se întâmplă însă, să rămână în înșelarea sa, atunci există cu siguranță o altă patimă pe care o are, cum ar fi slava deșartă, nepăsarea sau lenea sufletească, lipsa de grijă față de propria mântuire, etc. «Dumnezeu îi atrage pe cei care se găsesc în înșelare, atunci când au viața curată».[16] Un exemplu este Apostolul Pavel, care era un prigonitor și luptător cumplit împotriva Bisericii lui Hristos. Deoarece avea o viața ireproșabilă, nu numai că a primit credința Bisericii, dar și pe toți i-a întrecut.[17]

Cât privește legătura dintre credința și viața în cadrul Bisericii, vom sublinia următorul fenomen tragic și paradoxal. În zilele noastre, **mulți creștini ortodocși ne arătam a crede după credința Răsăritului, dar ne comportăm și trăim Apusean**. Aceasta este o problemă foarte gravă, deoarece confirmă o fracturare interioară existențială. De aceea, se înțelege de ce în vremea noastră se schimbă adevăruri înrădăcinate de secole, în ciuda recomandării clare scripturistice și patristice de a nu «schimbă granițele veșnice pe care le-au așezat Părinții Bisericii».[18] Felul apusean de a trăi, care de la început și prin construcția sa este definit ca arogant și plin de mândrie, are ca rezultat nașterea oricărei erezii, dar și a panereziei Ecumenist sincretiste, erezie ce se referă nu numai la sincretismul intereligios ci și la sincretismul intercreștin, la minimalismul dogmatic, la acordul de la Balamand, teoria ramurilor, recunoașterea unei presupuse succesiuni apostolice și a Tainelor în afara Bisericii, teoria «Bisericilor Surori», teoria «celor doi plămâni ai Bisericii», și la acordul de la Chambesy care ar recunoaște pe eterodocșii anticalcedonieni condamnați de Duhul Sfânt prin Sinoadele Ecumenice, ca fiind ortodocși, rugăciunile în comun cu eterodocșii, căsătoriile mixte, primirea eterodocșilor în Biserica fără Taina Botezului, etc.

Pericolul ca printr-o viața necurată să se ajungă la o credința strâmbă este

iminent. Este doar o problemă de timp când și cum se va întâmpla. De aceea este nevoie mereu de însoțire dintre viata si dogme, «așa fel încât viața noastră să evidențieze dogmele credinței și dogmele să adeverească buna-credință a faptelor noastre».[19] Nu avem nici un folos din dreapta credința, dacă viața noastră este necurată.[20]

Dacă cunoașterea și trăirea adevărului recomandă împreună Ortodoxia, atunci erezia este deviația de la aceasta cunoaștere și participare.

După Sfânta Scriptura, erezia este în primul rând învățătura demonilor, adică este inspirată de duhurile viclene.[21] După Scrierile Ascetice ale Bisericii, diavolul însuși a adus în lume toate credințele greșite și ereziile. După Stâlpul Ortodoxiei Atanasie cel Mare, „erezia nu provine de la apostoli, ea provine de la demoni și de la tatăl lor, diavolul, și este fără roadă, stearpă, irațională și nebunească".[22]

În același duh, Părinții Sinoadelor Ecumenice îi caracterizează pe eretici ca având rațiunea deteriorată, ca fiind nebuni (duhovnicește).

Marii Parinți ai Bisericii folosesc atribute grele în privința ereziei și a ereticilor. Numesc erezia necredință și ateism și pe eretici necredincioși și atei. În mod special, Sfântul Atanasie cel Mare îi caracterizează pe eterodocși ca cei ce neagă adevărul, dușmani, colaboratori ai diavolului[23], și premergători ai antihristului.[24]

Erezia este legată strâns de înșelare, fiind o deviație de la adevăr și totodata o deviație de la ceea ce înseamnă viața deplină, autentică.

„Așa cum acela care se depărtează de drumul cunoscut se rătăcește pe drumuri străine, fără să știe unde merge" notează Sfântul Nil Ascetul, "așa și omul care nu crede în Treimea cea de o ființă se găsește în rătăcire".[25] Acela care rătăcește, nici la scopul ultim nu ajunge, deoarece se află în afara drumului, nici de siguranță nu se bucură, înstrăinându-se de ceea ce este ființial viața sănătoasă.

Este uzual în Scrierile Patristice a se evalua erezia ca fiind mult mai gravă decât orice păcat moral al omului deoarece erezia, prin excelență, îl desparte pe om de Dumnezeu. Despărțirea omului de Dumnezeu este confirmată și instituțional de către Biserica Sinoadelor Ecumenice prin afurisire (oprirea de la Sfânta Împărtășanie) și anatematizare (tăierea din trupul Bisericii) a acelora care nu primesc hotărârile dogmatice date sub inspirația Duhului Sfânt.

Dar în Scrierile Fundamentale Patristice este amintită des și partea morală a ereziei, ca fiind strâns legată de importanța ei dogmatică. În opoziție cu însușirea Bisericii de a uni, erezia are însușirea de a dezbina. Nimic altceva nu au facut Bisericii, ereziile si ereticii, decât să nu ne iubească pe noi, pe Dumnezeu și pe ei înșiși. [26]

Devierea ereticilor de la dreapta credință are ca urmare firească şi devierea lor de la viața duhovnicească veritabilă. De aceea, și viața lor este caracterizată de violență, calomnie și atrocități. Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Grigorie Palama ne mărturisesc astfel de experiențe. Nu sunt scutiți de comportări similare romano-catolicii și protestanții, așa cum ne informează istoria cruciadelor și a prozelitizmului din Orientul Mijlociu și din Europa de Est.

Atunci când este în pericol credința ortodoxă, cei credincioși cu adevărat arată o mare sensibilitate și se arată ca apărători ai dogmei Ortodoxe și ai evlaviei Ortodoxe. De altfel, aceeași sensibilitate pe care o au credincioșii pentru trăirea și apărarea integrității credinței, se intensifică în lupta împotriva rătăcirii ereticilor. Este firesc ca cei care trăiesc adevărul eclezial să fie și apărători ai credinței și neînfricați luptători împotriva ereziei, deoarece erezia are ca rezultat contrazicerea vieții în Duhul Sfânt a Bisericii. Astfel încât, toți care luptă pentru credința Ortodoxă universală, se luptă, în esență, pentru apărarea experienței harismatice a Bisericii, care înseamnă și viața lor personală. În această situație, credincioșii, care sunt în mod obișnuit toleranți și pașnici, se arată ca «războinici» ne va spune Sfântul Grigorie Teologul.[27] Aici, apologetica și starea de război a credincioșilor, și prin excelență a păstorilor sfinți ai Bisericii noastre, nu trebuie să fie înțeleasă greșit, deoarece aceasta este cu adevărat lupta de apărare. Adica, atunci când Biserica îndură un pericol real din partea ereticilor (cum ar fi astăzi din partea ecumeniştilor-n.t.), credincioșii ortodocși care au conștiință se luptă să o apere, dând în felul acesta mărturia rămânerii statornice în credință. „Am rămas statornici, prin lupta noastră, darului de obște, comorii părintești a credinței sănătoase”.[28]

Lupta creștinilor ortodocși, chiar dacă este pentru viața lor însăși, nu este îndreptată împotriva ereticilor, ci împotriva ereziei, care amenință să erodeze adevărul în conştiinta membrilor Bisericii și prin extensie viața Ei. Ortodoxia nu a adoptat niciodată violența împotriva ereticilor, ci elaborează teologia apologetică, pentru a convinge cu rațiunea și cu argumente corecte, subliniind în principal trăirea în Duhul Sfânt a membrilor Ei.

Scopul acestei poziții a Ortodoxiei în fața provocării ereticilor este dublu. Pe de o parte apără trupul bisericesc de a nu fi molipsit, iar pe de alta parte dă posibilitatea ca rătăciții să revină la credința sănătoasă a Bisericii. Aceasta se adevereşte și din faptul că **Părinții apologeți, deși folosesc un limbaj dur la adresa ereticilor, nu simt ură față de aceștia**.[29] Vis-a-vis de ei, părinții sunt nețină̦tori de minte a răului, blânzi și iubitori de oameni, deși aceia sunt puși pe ceartă. În mod evident, socotesc prietenia și tovărășia cu ereticii ca o «stricăciune» și ca o «pierdere a sufletului».[30] Dialogul cu ereticii trebuie să se desfășoare numai în cadrul recomandat de Sfântul Apostol Pavel: «de omul eretic, dupa întâia și a doua mustrare depărtează-te, știind că unul ca acesta s-a abătut și a căzut în păcat, fiind singur de sine osândit» .[31] Dialogul trebuie să se limiteze «numai până la sfatul pentru întoarcerea lor la dreapta credință» după Sfântul Atanasie cel Mare.[32] Fiind mișcat de același duh al Sfintei Scripturi și al practicii Sfinților Părinți, marele teolog al vederii luminii necreate, Sfântul Grigorie Palama, pune ca și condiție pentru un dialog cu Romano-catolicii scoaterea lui Filioque din Simbolul de Credință.[33] După cum este Hristos, așa sunt și Sfinții Săi, întotdeauna cer credința curată ca și condiție absolut necesară pentru vindecare și mântuire. Este specifică, în mod deosebit, condiția pe care o pune Marele Atanasie în privința dialogului cu ereticii. Nu se poate să se discute nimic altceva cu aceștia, spune el, până când nu se va verifica chestiunea credinței. Mai întâi trebuie să fie acordul în credință. Aceasta metodă eclesiastică este întemeiată de însuși Hristos, care nu vindeca pe cei ce pătimeau până nu își exprimau credința lor către El. [34]

Ortodoxia, ca gândire și trăire a credinței, se vede în mod special, în perioada când apar ereziile. Și astăzi, figuri harismatice ale Bisericii devin centre de referință pentru o orientare stabilă a dreptei credințe și a vieții duhovnicești în fața confuziei produse de diversele interpretări ale conținutului credinței și mai ales în cadrului dialogului în curs de desfășurare dintre ortodocși și eterodocși.

Ortodoxia a fost exprimată întotdeauna în mod autentic de către sfinți, de către purtătorii de harisme ale vieții ei în Duhul Sfânt. **Putem să fim siguri și optimiști că nu suntem în pericol, doar in masura in care mergem pe urmele Sfinților Părinți ai Bisericii.**

(Traducere din limba greaca si note de preot Matei Vulcanescu)

[1]Ioan 17, 3

[2]v. Cateheze 4, P.G. 35, 456B

[3]v P.G. 60, 745

[4]V. P.G. 59, 443

[5]V. P.G. 90, 165A

[6]V. Sfantul Marcul Ascetul P.G. 65, 1001AB

[7]V. Sfantul Macarie P.G. 34, 904B

[8]V. P.G. 31, 920A

[9]V. P.G. 88, 996B

[10]V. Sfantul Atanasie cel Mare, P.G. 26, 1076C si P.G. 25, 221-225

[11]V. P.G. 53, 31 si P.G. 59, 369

[12]V. P.G. 59, 77

[13]Matei 6, 21

[14]V. P.G. 51, 280

[15]V. P.G. 55, 50 si P.G. 62, 93

[16]V. P.G. 61, 70 si P.G. 57, 243-244

[17]V. E.P.E. 18, 222-224

[18]V. P.G. 59, 63 si Paremii 22, 28: « Nu muta granitele vesnice pe care le-au pus Parintii tai »

[19]V. P.G 64, 500C

[20]V. P.G. 59, 59-61

[21]V. I Timotei 4, 1

[22]V. P.G. 26, 960B

[23]V. P.G. 25, 541C-544C

[24]V. P.G. 26, 25B si 941A

[25]V. P.G. 79, 1237C

[26]V. P.G. 87, 2925B

[27]V. P.G. 35, 1112A

[28]V. Scrisoarea 243, P.G. 32, 908C

[29]V. Sfantul Atanasie cel Mare, P.G. 26, 937C

[30]V. Sfantul Atanasie cel Mare, P.G 26, 940C

[31]Tit 3, 10

[32]V. P.G. 26, 940B

[33]V. Despre purcederea Duhului Sfant, Cuvantul 1, 4, 27-31. P.Hristu, Vol. A, p.31.

[34]Sfantul Atanasie cel Mare, Περίτονγεγενημένωνπαρ’αρειανων36, V.E.P., 31, 260-261

sursa: doxologia.ro via ortodoxiacatholica.wordpress.com